

UNITÁRIUS ÉLET

XLV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

1991. JANUÁR—FEBRUÁR

ÚJÉVI PÁSZTORLEVÉL

Kedves Atyámfiai, szeretett Testvéreim!

Életünk viszontagságos útjain nem tekinthetünk mindig csak előre, és nem készíthetünk állandóan csak terveket. Mint ahogy a visszatekintés sem állandósulhat életünkben. Ez a tény tagoltta teszi életünket, szakaszokra osztva az utat, amely bölcsönktől a koporsónkig tart. Így születnek nehéz kitérők, de könnyebb állomások is, jönnek sikerek, de sikertelenségek is. Felzokogunk, vagy vidáman mosolygunk. Elindulásainkban reménykedünk, megérkezéseinkben megnyugszunk.

Lehetne folytatni — de bizonyos, hogy gyakran teremődnek olyan helyzetek, amikor sorsunk arra kényszerít, hogy egyszerre tekintsünk vissza, és nézzünk a jövőbe is. — Ilyen alkalom az esztendő találkozása, amikor búcsúzunk az ó évtől és üdvözöljük az érkező újat.

Elmúlt egy év, és hogy mit végeztünk 1990-ben, majd feljegyzik rólunk a krónikások, mint ahogy amit nem végeztünk el, amit elmulasztottunk, ugyanúgy beírják rólunk életünk történelemkönyvébe. A velünk történő eseményeket mindig megőrzi az utánunk jövő nemzedék, ezért nincs felmentés a mindig, a minden új esztendőben kötelező felelősségnek a vállalása alól. — Erre unitárius hitünk, a dávidferenci örökség is kötelez, mert minden keresztény egyház között egyedül mi, unitáriusok, az eleve elrendelés dogmájának kizárása révén az emberi felelősséget hitéletünkben elengedhetetlen követelménynek tartjuk.

Tegnap esti áhítatunkban elbúcsúztunk az 1990-iktől, s ma köszöntjük az újat, az 1991-ik esztendőt. Így mindig a múlt áldásával, vagy terhével és a jövőbe tekintő reménységgel születik jelenünk. És ha értékes múltunknak a lezárása, úgy áldott útravalója lesz jövőnknek a remény. — E kettő, a remény és a felelősség kísérje és gazdagítsa életünket az új esztendőben. Valljuk meg hittel, hogy életünk lelki tarisznyájába úgy helyezte el Isten a reménység és a felelősség ajándékait, mint egykor a gondos székely édesanya hosszú útra induló gyermekének tarisznyájába az úti pogácsát és az otthonizú kenyeret.

Nyerjen visszhangot lelkünkben énekeskönyvünk gyönyörű éneke: "Reménykedő szívvel, sóhajtok az égre, atyai kegyelmed gyermekhittel kérve..."

Így tovább a úton az esztendők egymást váltásában, 1991-ben is Isten felé... hazafelé...

Ezzel kívánok gyülekezeteinknek, szolgatársaimnak, hazánk fiainak, minden magyaroknak, határon innen és határon túl, de az egész teremtett világnak is boldog, békességes, égi kegyelmekkel teljes, Istentől áldott új esztendőt, mint tette ezt Pál, aki római gyülekezetének így üzent: "A reménységnek Istene töltsön be titeket minden örömmel és békességgel a hívésben, hogy bővelkedjétek a reménységben a Szentlélek ereje által." (15/13)

Atyafiságos üdvözlettel és őszinte szeretettel:

Husztai János
püspök

Kolozsvári Pásztorlevél

Ünneplő Gyülekezet, Szeretett Híveim, Atyámfiai!

Újesztendő reggelén, amikor templomainkban lelkészeink ajkairól már elhangzott a tovatűnt esztendőt búcsúztató és az ismeretlen újévet köszöntő evangéliumi örömmüzenet, ünnepi érzések között ismétlem a legnagyobb keresztény misszionárius, Pál apostol szavain keresztül a Jézus szellemében megfogant, mindig időszzerű alábbi útmutatást: "Amik csak igazak, amik csak igazságosak... azokat cselekedjétek és a békességnek Istene veletek lesz."

Ezelőtt egy esztendővel, újév reggelén, a hosszú, kegyetlen évtizedek után, a visszanyert szabadság remegő áhítatában szavakban ki nem fejezhető, boldog ér-

zések között ismételtük a zsoltáriró szavait: "Akkor szánk megtelt nevetéssel, nyelvünk mindig vigadozással." Aztán fokozatosan mind nagyobb mértékben arra kellett ráeszmélnünk, hogy ez a szabadság még nem az igazi. Isten iránti hálaadással mondhatjuk el, hogy a nagy változást követő időszakban egyházaink, köztük az unitárius egyház is, egész népünkkel együtt feltétlen élni akarásukról nagyszerű bizonyosságot tettek. Ugyanakkor azt is meg kellett tanulnunk, hogy az eszményi emberi élethez vezető úton még öntudatos feladatok várnak ránk, mert az élet küzdelem a jó és a rossz között, és ez a küzdelem nem mindig nemes

(Folytatás a 2. oldalon)

(Folytatás az 1. oldalról)

fejezőkkel folyik. De tántoríthatatlanul hinnünk kell a jó, a szép, az igaz, egyszóval a szeretet végső győzelmében.

Hangzik felénk a feltétlen kettős követelmény, az Isten- és emberszeretet parancsolata. Nekünk, akik a názáreti Jézus tanításai igazi hordozóinak tekintjük magunkat, ennek az esztendőnek a folyamán is jézus-tanítványi voltunkról újra meg újra tanúbizonyságot kell tennünk. Az élet nagy kérdéseiben való helyes eligazodásunkban legfőbb mértékünknek az egyetemes alapokon felépülő jézusi életszemléletnek és evangéliumi erkölcsstannak kell lennie, amely ember és ember, zsidó vagy szamaritánus között nem tesz különbséget. Életprogramunk, miként a múltban volt, ebben az esztendőben is csak ez lehet: mint minden igazán haladó gondolat és eszme öntudatos hirdetői, támogatói és cselekvői, lelki arcunkkal azok felé kell fordulnunk, akik az egyetemes, nemzeti és felekezeti megkülönböztetések felett álló magas rendű életet példaadással, általános emberi magatartással és napenkénti cselekedeteikkel megvalósítani igyekeznek.

Nemes hivatásunkat ebben az esztendőben is akkor fogjuk betölteni, ha mindannyian, egyházunk irányítói, felelős tényezői és buzgó hívei egyaránt, minden körülmények között meg fogjuk tartani a jézusi hit-

és erkölcsstann parancsolatait, és azoknak szellemében fogjuk életünket evangéliumi lelkiélettel élni, amiképpen azt Pál apostol is megfogalmazta: "Amik csak igazak, amik csak tisztességesek, amik csak igazságosak... azokat cselekedjétek."

Újév reggelén azért imádkozunk, hogy Isten áldása áradjon ki egyházunkra, híveinkre és drága népünkre. Isten áldása legyen egyházunk hitet ébresztő, tiszta evangéliumot hirdető, békességet és szeretetet árasztó lélek szerinti szolgálatán. Legyen egyházunk továbbra is Istenben bízó, szüntelen szeretetszolgálatot végző áldott lelki közösség. Higgyük diadalmas hittel és szent bizonyossággal, hogy az igazi szeretet, amit Jézus tanított s életében és halálában meg is valósított, soha el nem fogy, és előbb-utóbb meggyőzi a világot, amely "forr keserű levében", de amely végeredményében mégiscsak az eszményi világ, Isten országa felé halad. Ezt a magas rendű világot kell ennek az esztendőnek a folyamán is építenünk, alakítanunk, hogy boldogan érezhessük a békesség Istenének áldását.

Ilyen érzések között gyülekezeteink tagjainak és minden jóakarátú embernek békés, eredményes, áldott új esztendőt kívánok.

Atyafiságos üdvözlettel és főpásztori szeretettel:

Dr. Kovács Lajos
unitárius püspök

A temesvári forradalom évfordulóján

1989. december 15-én, Temesvárott felkelés indult a román diktatúra megdöntésére. A fennálló nemzetiségi feszültségek ellenére, Tőkés László, temesvári lelkész, kulcsszereplője lett az eseményeknek. A félig-meddig sikerült forradalom során Tőkés nagyváradi püspök lett, majd autóbaleset után hosszú ideig Budapesten betegeskedett.

1990-ben, az első évforduló előtt, Tőkés hazatért és december 15-16-ra "Közép-Kelet-Európai Nemzeti Megbeszélés" címmel ökumenikus konferenciát szervezett Temesvárra. Erre meghívta az etnikai-felekezeti megbékélés és együttműködés jegyében Románia, Magyarország, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Ausztria és a Szovjetunióból Kárpátalja egyházi képviselőit, köztük Unitárius Egyházunkat is.

Romániában elég feszült volt a helyzet, és elképzelhető volt, hogy az évfordulón kilengések lesznek, ezért nem minden meghívott vállalkozott az odautazásra. Én a márciusi nagyszentmiklósi utam után, most is úgy éreztem, hogy becsületbeli kötelesség, hogy részt vegyek, annál is inkább, mert egyházunk egyéb vezetői elfoglaltságuk miatt nem vállalkozhattak az odamenetelre.

December 14-én vonattal utaztam Aradra, ahova nagy késéssel, de kellemes határátkelés után késő délután érkeztünk. A teljesen sötét pályaudvaron egyik útitársnőm segítségével — aki szerencsére jó ismerőse volt Tőkéséknek — megtaláltam az igen elhanyagolt temesvári vonatot és nagy havas esőben megérkeztünk Temesvárra.

Elvittek a református templomba, ahol zsúfolt közönség részvételével előzetes emlékünnepegy folyt. Előadás, zeneszámok, egyházi énekek és áldás után ismerkedtem össze meghívóimmal, akik elvittek szálláshelyemre, a "Continental" "luxus" szállóba. Ez teljesen fűtetlen volt, 11 °C-nál nem tudtam melegebbet csiholni; alig volt világítás, mert a szobákból és a folyosókról a villanykörtéket ellopták, a lift csak alkalmilag működött; és mind az étterem, mind az ugyanott levő konferencia terem is csak bundában volt kibírható.

Másnap reggel szállodánkban gyülekeztek a meghívottak és a 9-kor tartott közös áhitat után megkezdődött az érdemi munkát.

Jugoszláv küldöttség nem érkezett, de Csehszlovákiából a pozsonyi református püspök és egy prágai evangélikus kiküldött, Kárpátaljáról a beregszászi refor-

mátus püspök képviselője, Ausztriából három református magyar, Svájcban 3 nemzetközi szervezet vezetője tagja és tőlünk a debreceni református püspök és egy munkatársa, két evangélikus egyházi vezető és az esztergomi bíboros személyi képviselője, valamint személyem volt a külföldiek névsorában.

Romániából mindkét református püspök, 3 római katolikus püspök vagy püspökhelyettes, egy unitárius lelkész, a nagyszebeni német evangélikusok kiküldöttje, a temesvári főrabbi és 3 görögkeleti főpap a temesvári metropolitával az élen, vett részt a megbeszéléseken, melyeken ismertettük a környezetünkben levő etnikai és felekezeti viszonyokat.

Délben meglátogattam a "Bartók Béla" líceumot, amely ebben az évben kapta új nevét, a több helyen éppen akkoriban kirobbant etnikai zavargások ellenére, és a vegyes nyelvű oktatás helyett, csak magyar nyelvű lett az oktatás, ami kellemesen lepott meg.

Ugyancsak délben elhelyezték az új református templom alapkövét, mivel a jelenlegi nem túl méltó, szűk helyen van és bíznak abban, hogy ez meg is fog épülni.

Este a templom előtti utcában megkoszorúztuk az épület falán elhelyezett magyar és román nyelvű emléktáblákat, amelyek megörökítették az egy év előtti eseményeket. Nagy számú közönség gyűlt egybe égő gyertyákkal, a közeli házak ablakaiban is égtek a kis lángok és az elhangzott beszédek, valamint előadott műveket (köztük Tőkés László beszédét és a Szózat elhangzását) a tömeg megtapsolta.

Szép jelenet volt, hogy egy aradi ember 2 ketrecben mintegy 40 fehér postagalambot hozott, melyeket azután szabadon engedünk.

16-ika vasárnap volt és a református templomban ökumenikus istentiszteletet tartottunk, melynek végén az egyházi vezetők (köztük kissé szabálytalanul én is) áldást osztottak.

Délben hivatalosak voltunk Corneanu, ortodox metropolita fogadására (az egyetlen helyre, ahol fűtve volt), aki némileg körülírva közölte, hogy sajnálja az egy év előtti eseményekben játszott szerepét, nevezetesen, hogy ő is javasolta Tőkés László felfüggesztését, és ezért most megkövette őt. — Velem külön is foglalkozott, mondván, hogy apám az egész Bánságnak a legnagyobb szülőtte és ők is büszkéek rá, hogy ilyen ember képviseli a világ közvéleménye előtt ezt a környéket.

Délután sajtókonferencia volt, utána egyesek már hazautaztak, mi többiek pedig elmentünk az Opera térre, az előző évi tüntetések kiinduló helyszínére, ahol ezúttal is tízezrekre tehető tömeg volt. Nekem sikerült bejutnom az Operába és annak erkélyéről néztem az egybegyűlteket, akik békésen és kulturáltan viselkedtek és megtapsolták a megjelent Tőkés Lászlót.

Innen újból a templomba mentünk, ahol kulturális műsor volt, melynek csúcspontja Illyés Kinga és Hencz József közös műsora volt. 37 számot adtak elő Kányádi Sándortól Dsida Jenőig, nagyjából a magyar sorsfordulókra megemlékezve.

Utána fogadás volt a lelkészlakásban, amelyben már nem Tőkés László, hanem utódja lakik. Megható volt a közösség által készített dús teríték, figyelembe véve, hogy az üzletekben úgyszólván semmit sem lehet kapni, sem jegyre, sem anélkül.

17-én reggel hazaindultam, először Aradig, ahol mintegy tíz órát vártam az esti Pannonia expresszre, amely azután 6 óra késéssel 18-án hajnalban ért Budapestre. Magyar vámost nem láttunk, de a románok minden táskát kinyitattak, de végül is nem szóltak semmit.

Bartók Béla

Interjú Tőkés Lászlóval

Az alábbi interjút Kriza Zsiga, külső munkatársunk készítette Tőkés László, nagyváradi református püspökkel, 1990 decemberében, Budapesten.

— Püspök Úr! Kérem, értékelje azt a szerepet, melyet az unitárius egyház megalakulása óta betölt Erdélyben!

— Osztom azt a véleményt, hogy az unitárius egyház, számarányánál nagyobb mértékben járult hozzá Erdély történelmi, kulturális fejlődéséhez és egész szellemiségéhez. A reformáció korabeli Európában "botránykőnek" számított az antitrinitárius felfogás, amellyel kihívás érte a trinitárius kereszténységet. Nyilván nagy toleranciára volt szükség, hogy egyáltalán megmaradhasson ez a vallás. Sajnos, ez mégsem volt annyira nagy, hogy az unitárius egyház lélekszámban ne csökkenjen nagy mértékben.

Az unitarizmus szemlélete, elvei alapján meghatározó módon járult hozzá az erdélyi szellemiséghez, amit a tordai vallásbéke fémjelez, és amelynek mintaképe Dávid Ferenc. Ő nemcsak alakította, hanem meg is szenvedte azt, amit képviselt.

— Mi a véleménye az erdélyi unitárius egyház jelenlegi helyzetéről, lehetőségeiről, más felekezetekhez való viszonyáról?

— Hadd folytassam egy személyes vallomással. Én, amikor már ki tudtam szűrni az előítéleteket, nem éreztem azokat az ég—föld különbségeket az unitarizmus és az én református egyházam között. Én erdélyi magyar hívő, igazhitű embereknek ismertem meg azokat az unitáriusokat, akikkel kapcsolatba kerültem. Más kérdés, hogy ha teológiáról vitatkozunk, akkor elmegyünk a szélsőségekig egy vitatott rész kérdésben. Erdélyben ez a fajta tolerancia, amiről az előbb szó volt, olyan irányban is működött, hogy falun az emberek, hacsak nem voltak sajátos konfliktusaik, nem is érzékelték, hogy unitárius vagy református templomba mennek. Közös sorsunk kétszeresen rákényszerített arra, hogy ne tegyünk különbséget, és együvé tartozásunk ezáltal erősödött. Különösképpen érzékelhető ez december óta. Én magam is közelebb kerültem az unitarizmushoz. Még a maradék távolságtartás is megszűnt.

— Nem tudom, mennyire tudott ez irányban tájékozódni, mégis arra kérem, mondja el, hogyan látja a Magyarországi Unitárius Egyház életét?

— A nagy különbség azt hiszem az, hogy Erdélyben van egyfajta őshonos, népi unitarizmus, egy népegyház. Az itteni unitarizmust — felületes benyomásaim alapján — egyfajta vállalt hovatarozás jellemzi, és éppen ezért erősen intellektuális jellegű. Nem népegyház gyökereken nevelkedett, legfeljebb azok, akik kikerültek Erdélyből, és hozták ezt azokon a csatornákon, amelyekkel otthon rendelkeztek: az erdélyi hagyományok és hitvallásosság szellemét. Úgy vélem, hogy egy felvilágosult értelmiségi egyistenhitet jelent Magyarországon; gondolok itt Bartók Bélára, akinek neve fémjelzi az itteni unitárius egyházat.

— Ön 1990-ben részt vett egy egyesült államokbeli körutazáson. Voltak-e személyes tapasztalatai az ottani unitárius egyházzal kapcsolatban?

— Amerikában meglepett az a missziós erő, amellyel az unitárius egyház rendelkezik. Ott is azt tapasztaltam, hogy számarányán felüli jelentőséggel bír az unitárius egyház. Ilyen értelemben lehet a kicsinység méltósága, bibliai ige kontextusban a társadalom sója és világossága. Így nyerhet igazi társadalmi és szellemi relevanciát.

Amerikai utazásom egyik legemlékezetesebb helyszíne volt a concord-i unitárius gyülekezet, Boston mellett. E gyülekezet neve összefonódott az amerikai szabadságharcral. Atkins, unitárius képviselő például, kinek részben meghívásomat is köszönhettem, párhuzamot vont az amerikai és a decemberi romániai forradalom között. Bár csupán a romantikus idealizmus szintjén szabad ilyen párhuzamot vonni, mégis egy apró motívum erejéig meghatározó és felemelő, az összetartozást erősítő egy ilyen összehasonlítás.

Mély benyomást tett rám az ottani felsőoktatás, amelyben egyfajta szellemiség révén, rendkívüli súlyt kap az amerikai unitarizmus.

— Bizonyos fokig kapcsolódott is következő kérdéséhez, ugyanis arra lennék kíváncsi, Ön szerint milyen lehetőségei vannak a vallásoktatásnak a mai Romániában?

— A közelmúltban a Tanügyminisztériummal és a Vallásügyi Államtitkársággal összhangban az egyházak kidolgozták az iskolai vallásoktatás tervét a következő tanévre. Heti egy hittanórán egyeztünk meg. Sajnos, erre egyházaink még felkészületlenek, de úgy érzem, győzzük majd lelkesedéssel. Nyilván probléma, ha olyan abszolút kisebbségben van egy felekezet, mint például az unitárius némely városban, vagy faluban. Itt ugyanis nem tudunk létrehozni osztályt, de még csoportot sem, egy-két unitárius vallású gyermek számára. Nem tudom, hogy erről hogyan vélekednek unitárius kollégáim, mert éppen akkor nem voltam otthon, amikor ez a kérdés napirenden volt.

Ami a felekezeti iskolák helyzetét illeti, szerencsés helyzetben van — többek között — a kolozsvári unitárius egyház, mert a híres Brassai Sámuel Líceum jó úton halad afelé, hogy épp az egyház szándékai szerint, visszakapja unitárius jellegét. Ugyanúgy a többi egyház is tanintézményei visszaszerzésére törekszik, és akkor egészen másképp fog folyni a vallásoktatás.

— Tapasztalt-e a jelenlegi hatalom részéről ellenállást törekvéseikkel szemben?

— Csak közvetett ellenállást, amely a magyar oktatás ellen irányult. A vallásoktatásra olyan elsőprő az igény Erdélyben, az általam ismert területen, hogy ez a kérdés fel sem vetődik. Román—magyar alapon akadékoskodnak egyes igazgatók, de lényeges ellenállást nem tapasztaltam.

— Nem figyelhető meg ezen az alapon bizonyos ortodox hegemon törekvés?

— Ilyen értelemben nem. Csak román—magyar viszonylatban. Ortodox hegemoniát, neoprotestáns felekezetekkel szemben lehet fellelni, s persze, a görög katolicizmussal szemben, akik hadilábon állnak saját román testvéreikkel. Így, az ortodox hegemonia a román nyelvű felekezetek ellen irányul, ellenünk pedig az etnikai jellegű.

— Mi a véleménye a magyar kormány, az erdélyi magyar fiatalok felsőoktatását célzó kezdeményezéséről? Gondolok itt például a magyarországi egyetemekre felvett erdélyi jelentkezőkre.

— Egészen másképp tevődik fel a kérdés, ha egy arra érdemes ifjú személyes jövőjéről van szó, és megint másképp, ha úgy nézzük, hogy ki kellene vívni a magyar nyelvű felsőoktatás teljes jogát Erdélyben. Ha engedünk a magyarországi csábításoknak, gondolok azokra a kalandor típusokra, akik akkor is idejönnének, ha Erdélyben is lenne lehetőségük a továbbtanulásra — akkor épp a hazai felsőoktatás lába alól húzzuk ki a talajt. Nagy létszámban jutottak be a magyar fiatalok Erdélyben a különböző karokra, úgyhogy sok esetben indokolatlan volt ide kijönni tanulni. Sok értékes fiatal vesztettünk el, akik ahelyett, hogy az ottani évfolyamokat erősítenék, idejöttek. És nagy a veszélye annak, hogy nem is fognak visszatérni. Szerintem a hajóskapitánynak csak akkor szabad elhagyni a hajót, ha süllyed. A szabadosságot, a nemtörődömségbe átcsapó

mentalitást nem szeretem. Hitünk nem arra tanít, hogy a könnyebbek végét fogjuk meg a dolgoknak.

A magyarországi továbbtanulást az RMDSZ-nek és a magyar kormányoknak meg kellene tárgyalnia.

— Van erre lehetőség?

— Szerintem van. Én fogom is javasolni. Magyarországon is olyan probléma fölösleg van, olyan nehéz a helyzet, hogy saját magához sincs elég ereje. A magyar kormányoknak is végig kell gondolnia, hogy mivel árt és mivel használ.

— Végül, kérem, beszéljen arról, hogy felépülése után, melyet mi is szívből minél hamarabb kívánunk Önnek, mik a legfontosabb teendői otthon, Erdélyben?

— Természetesen a legfontosabb kérdés számomra az egyház ügye. Ugyanis egyházainkat szétverték, szétzilálták, megmérgezték, tehát romjaiból kell felépíteni. Másrészt

úgy érzem, hogy még mindig az egyház szervezete és lelkülete ad döntő erőforrást népünknek. Egy olyan mozgalmat kellene indítani, melynek azt a nevet adhatnánk, hogy a "Gyülekezet a faluért". Elképzeléseimben a hangsúly a szociális szolgálat vállalására, a falvak felemelésére, gyülekezeteink társadalmi elkötelezettségére esik. Erre nagy szükség van, mert Romániában ingatag a helyzet, reményvesztett nemcsak az egyház népe, sőt nem is elsősorban ők...

Az anyaszentegyház lelki erőt kell adjon népünknek, hogy állja a harcot vitézül, és megoldhassa problémáit. Tehát, társadalmilag elkötelezett, megújult, újjászervezett egyház kialakítása lebeg a szemem előtt. Ezután következhet minden: az RMDSZ politikájától, az általános román kérdésektől. Mert azt be kell látnunk, hogy bizonyos kérdéseket csak együtt oldhatunk meg.

Egyházunk jótévedője:

GRÓF BATTYÁNY ILONA

(1842—1929)

Az elkésett aktualitást az adja, hogy 1989-ben volt halála 60. évfordulója és most van alkalom arra, hogy végrendeletileg reánk hagyott adományát az államtól visszaigényeljük. Arcképe a budapesti lelkesi irodában emlékeztet rá.

A vértanúhalált halt gr. Batthyány Lajos miniszterelnök és felesége, gr. Zichy Antónia házasságából öt gyermek született, közülük azonban 1849-ben már csak hárman, Amália (1837—1922), Ilona (1842—1929) és Elemér (1846—1932) voltak életben.

Ilona grófnő alig volt 7 éves, amikor édesapját kivégezték. A következő évben édesanyja gyermekeivel jólelkű magyarok és osztrákok támogatásával menekült a Habsburg-önkény elől, álruhában, idegen papírokkal hazájából. Svájcban, elébb Zürichben, majd Genfben éltek, amíg 1855-ben hazatérhettek. A gyermekek nevelését Horváth Mihály katolikus püspök, történész végezte ezen idő alatt, aki tagja volt Kossuth kormányának, és maga is emigrációba kényszerült.

Budapestre hazatérve, a krónikás feljegyzései szerint: 1861-től az özvegy és leánya a Zichy-család birtokán, a Veszprém megyei Dáka községben éltek.

Ilona grófnő, aki kitűnő nevelésben részesült, szép leánnyá serdült. 20 éves korában férjhez ment gr. Keglevich Bélához (1833—1896). E házasságból, mely nem volt felhőtlen, két gyermek született: Ilona (1885—1941) és Pál (1887—), akinek későbbi sorsa alig ismert. Az adatok egy részét Szabó Dezső kolozsvári lelkész küldte meg. Ilona grófnő a kolozsvári unitárius egyházközség adatai szerint 1879-ben áttért az unitárius vallásra. A kolozsvári adatok feljegyzik azt is, hogy 1879. aug. 14-én, az ugyancsak unitárius vallásra áttért távoli rokon, *Beniczky*

Gábor földbirtokos, 27 éves nőtlen férfi és a 37 éves elvált Ilona grófnő házasságot kötöttek Cinkotán, Ilona grófnő birtokán. A szolgálatot Ferencz József akkori püspök végezte.

E házasságból egyetlen gyermek született: *Beniczky Lea Valentina*, 1880. ápr. 16-án, akit ugyanazon év jún. 10-én ugyancsak Ferencz József püspök keresztelt meg a cinkotai családi otthonban. Ilona grófnő nagy gyász érte: szeretett kislánya hároméves korában váratlanul elhalt 1883-ban. Ideiglenesen Cinkotán temették el. *Beniczky Gábor* néhány évig szerepelt a budapesti egyházközség krónikásának feljegyzése szerint a budapesti egyházközség presbiterei névsorában. Híres sportember volt, pazarló életmódjával jelentős birtokát elköltötte, és 1894-ben önkézevel vetett véget életének.

Az egyedül maradt Ilona grófnő követte édesanyja szociális gondolkodásból fakadó munkáját, aki előbb a dáki családi birtokon, majd haláláig különböző tisztségekben támogatva a *Magyar Gazdasszonyok Országos Egyesületét*, melynek célja "a női hivatás magasztos fogalmának megfelelően azon törekedni, hogy hazánk bármely osztályának szegény sorsra jutott leányai tiszta erkölcsű, gondos, ügyes szorgalmas háziasszonyokká, s a közjóért buzgó lelkes honleányokká képeztesse". Ez az intézet Pesten a Damjanich utcában kezdte meg működését. 1876-ig közel 200 növendéke volt az intézetnek, majd tervbe vették, hogy az Istenhegyi úton új épületet emelnek számára. A vértanú özvegye 1888-ban elhalt. Ilona grófnő folytatta édesanyja tervét, egyelőre Cinkotán saját birtokán adott telken épített fel egy új otthont 1906-ban. A nagy épületben kevés gyermek élt, s azt néhány év múlva a jegyzők

leánygyermekai részére létesült otthonnak engedték át. Ma az épületben a Szerb Antal nevet viselő gimnázium működik.

A grófnő 1888-ban elhalt anyját a már időközben Budapesten, a Kerepesi temetőben felépült Batthyány Mauzóleumban mártír férje koporsója mellé helyezték örök nyugalomra. Dákán 1989-ben a község lakói és néhány vendég, köztük egyházunk képviselői jelenlétében emlékeztek meg az özvegy és leánya jótékony munkásságáról. Ez alkalommal *dr. Tóth Dezső* veszprémi kutató kisebb kötetben emlékezett meg a családról, köztük Ilona grófnő életéről is. A napilapok Budapesten időnként megemlékeztek a családról és Ilona grófnőről. Ilona grófnő a háború, majd az azt követő trianoni békediktátum mélyen érintette, s nem tudott belenyugodni az ország megcsönkítésébe. A Pesti Napló Ilona grófnő 1929-ben történt elhunytá alkalmából írt nekrológban feljegyzik, hogy utolsó mondata volt: "Trianon visz a sírba".

Hosszú évek szenvedései után, 87 éves korában hunyt el gr. Batthyány Ilona. A család katolikus ága hárompapos temetést kért, s ezért a közölt képen a szolgálatot végző *Barabás István* mellett kíséreként jobbról és balról ott láthatók *dr. Iván László* és *Pethő István* hitoktató lelkészek is.

Barabás István az Unitárius Értesítő 1929. évi áprilisi számában az alábbi sorokkal búcsúzott egyházunk neves jótévedőjétől:

"Virágvasárnapján temettük Cinkota községből a Kerepesi úti Batthyány-mauzóleumba. Koporsója előtt kislányának koporsója haladt. Kísérte Cinkota egész népe, amely földi gondviselőjét siratta benne. A mauzóleum körül tízezernyi tömeg várta a mártír leányát. Fél ötre járt

az idő, amikor a Nagycsászony kedves cinkotai cigánybandája hegedűnek hangja közben a koporsót lassan leengedték a sírboltba a 80 éves át siratott édesapa koporsója mellé. "Kitették a holttestet az udvarra..." — mind halkabban szállt a dal, és az első felelős magyar miniszterelnök fáradt leánya eltűnt az élők szeme elől.

De nem a lelke, a példaadása! Különös és mégis milyen érthető az Isten kezének ujjmutatása. Unitárius vallásközösségünknek nagy része gyászkeretbe foglalva olvassa először, hogy a magyar nemzet nagy fiának erős lelkű, hős szívű leánya unitárius volt 50 éven keresztül. A halála alkalmából tudja meg, hogy ezelőtt 4 évvel már gondolt a Nagycsászony a szegény unitárius gyermekekre, akiknek neveltetésére rendelte a Klotild u. 16. és a Koháry u. 17. sz. háromemeletes sarokpalotájának jövedelmét. Lépésben kimérve új palotánk éppen annyi méterre esik templomunktól, mint a Batthyány örökéző mécses emlék. Hát ha éppen ez a véletlen adta neki a gondolatot arra, hogy a székházunkkal egy időben épült palotáját annak az egyháznak hagyományozza, amely Trianonnal mindent elvesztett. Ki tudja?

En e sorok írása közben csak azt érzem, hogy az a tündöklő név a gyászkeretből lassan átlép egy ragyogó aranykeretbe, amelyben az unitárius nagy jótévedők fényes serege sorakozik.

Akár érvényesül az Ő végakarata, akár nem — a gróf Batthyány Ilona neve ma már az unitárius történelem legfényesebb lapjaira került. Onnan int felénk: Ne félj kicsiny sereg!"

Imádkozzunk érte!

Az Unitárius Értesítő 1929. máj. 1-i számában ugyancsak Barabás István közlésében az alábbi írás jelent meg:

"A Cinkotán 1929. évi március hó 21-én elhalt özv. Beniczky Gáborné, szül. Batthyány Ilona grófnő, a budapesti unitárius egyházközség legnagyobb jótévedője 1925. október 22-én kelt végrendelete ezt mondja:

„Budapesti házamat, illetőleg 1145-1154 (1-7) Budapest főváros pesti részének 1136 sz. betétében 5. sor alatt felvett Koháry-utcai három emeletes lakóházamat az unitárius vallású szegény iskolás gyermekek támogatására szolgáló örök alapítványként a Budapesti Unitárius Egyházközségnek hagyományozom azon korlátozottsággal, hogy a ház állaga érintetlenül fenntartásuk, és csak az évi tiszta jövedelem fordítottassék a kitűzött célra."

Az örökösök, illetőleg a rokonok egyik része előreláthatólag megtámadja a végrendeletet. Az ilyen természetű perek évekig szoktak tartani. Az esetleges per eldőltségig a nemes szívű grófnő hagyatékának a jövedelme nem fordítható a megjelölt célra. Azok tehát, akik az egy-

Gróf Batthyány Ilona temetése

házközséghez akarnak fordulni segélyért — várjanak addig, amíg a presbitérium idevágó hivatalos értesítése megjelenik."

Barabás István fenti sorai igaznak bizonyultak. Az Unitárius Értesítő 1931. évi nov. 15. számában arról írnak, hogy a budapesti egyházközség legnagyobb jótévedője, Ilona grófnő sírjára az elmúlt halottak napján koszorút helyeztek. Az 1931. évi dec. 21-i szám közli az egyházközség évi rendes közgyűlésének tárgymutatóját, melyben az 5. pont így szól: Gróf Batthyány Ilona örök alapítvány elhelyezése és az alapítólevél.

A következő megjelent szám már a következőkről tudósítja az olvasókat: "A gróf Batthyány Ilona örök alapítvány háza. Olvasóink értesültek már arról, hogy a budapesti egyházközségünk legnagyobb jótévedője, áldott emlékű gr. Batthyány Ilona a Koháry/Klotild utcai háromemeletes

bérházat végrendeletileg a Budapesti Unitárius Egyházközség szegény, iskolás gyermekeinek segélyezésére hagyományozta.

A végrendeletet a boldogult rokonsága pörrel támadta meg. Az egyházközség elöljárósága a rokonokkal egyezséget kötött, és az egyezés folytán biztosított összeget birtokba vette.

A presbitérium határozata alapján az egyházközség elöljárósága az alapítványt bérházba fektette, megvásárolván a Budapest VII., Szövetőség u. 18. sz. kétemeletes bérházat 125 ezer pengővel. A szerződésnek különféle fórumok által történő jóváhagyása után az alapítvány már a jövő év folyamán a nemes alapító akaratának megfelelően fogja szolgálni az unitárius népnevelés szent ügyét." (E sorok fogalmazásában Barabás István tollára ismerünk.)

dr. Ferencz József

Új református püspökök

Testvéri szeretettel köszöntjük a Magyarországi Református Egyház újonnan megválasztott püspökeit. A Zsinat tavaly elrendelte az általános tisztújítást. A református gyülekezetek presbitériumai először jelölhettek szabadon az egyházmegyei tisztségekre.

A püspökök közül újra választották a Tiszántúli Református Egyházkerületben dr. Kocsis Elemért, a többiben újat választottak: a Dunántúli Református Egyházkerületben dr. Márkus Mihályt, a tiszáninneri kerületben dr. Mészáros Istvánt, a dunamelléki kerületben pedig dr. Hegedüs Lórántot.

Ezzel a demokratikus jelölési és

választási szisztémával véget ért az a pártállami rendszerben szokásos gyakorlat, hogy a vezető egyházi személyiségek csak az Állami Egyházügyi Hivatal előzetes hozzájárulása után voltak jelölhetők, vagy választhatók.

1991. febr. 2-án iktatták be püspöki tisztébe dr. Márkus Mihályt, Tatán. Az ünnepi istentiszteleten egyházunkat Huszti János püspök képviselte.

A bajok legyőzésében mutatkozik meg a lelki erő.

(Erazmus)

Emlékezünk...

Az Unitárius Egyház két hajdani püspökére, Várfalvi Kósa Jánosra és Járai Jánosra emlékezünk: az előbbinek halála 390-ik, az utóbbinak halála 330-ik évfordulója alkalmából.

Várfalvi Kósa János

— az egyház negyedik püspöke születési évéről a vele foglalkozó irodalom nem közöl adatot. Hasonnevű apja Aranyosszék kapitánya.

Iskoláit Kolozsvárt végzi. Tanul valamelyik külföldi akadémián is. Hazajövele után előbb ismeretlen helyen, aztán a kolozsvári unitárius egyházközségben — mint harmadik lelkész — szolgál.

1597. december 14-től — Enyedi György utódjaként — unitárius püspök.

Ismert munkái közül legjelesebb az "Ajtatatos isteni dicséreték" c. imádságos könyv toldalékként, halála után huszonkét évvel — 1623-ban — Kolozsvárt megjelenő "Chatechézis, az idvességnek fundamentumáról" című káté, amely több kiadást ér meg.

Kolozsvárt, a Heltai-féle műhelyben kinyomják — év nélkül — külön könyvként is az említett Chatechézist.

Ugyancsak Kolozsvárt jelenik meg — a Chatechézishez hasonlóan — halála után "Sok egymással ellenkező értelmek között mint kell fölkeresni az igazságot" című munkája (1636), melynek nyomtatója Abrugyi György lehet.

Várfalvi Kósa János 1601. január 3-án halálozik el.

A kevés rendelkezésre álló adat alapján életének egyes szakaszaira csak következtetni tudunk.

Feltételezhető, hogy ismeretségi köréhez tartozik a kor jelentős nyomdása, az unitárius Hoffhalter Rafael; a korabeli erdélyi fejedelem, a szintén unitárius János Zsigmond; a nagy hírű orvos-teológus Blandrata György; a tragikus sorsú Székely Mózes, Erdély második unitárius fejedelme és Jacobinus János kancellár, az 1595-iki havasalföldi hadjárat történetírója.

Hogy a külföldi akadémián mikor, mit és miként tanul, arra nézve nincs följegyzés. Ismeretlen Kolozsváron való lelkészisége, egyházépítő munkássága és rövid ideig tartó (1597—1601) püspöki ténykedése. Remélhetőleg ezekre a kérdésekre is röviden választ nyerhetünk az Erdélyben levő Unitárius Egyház múltat búvárló lelkész-történészeinek tevékenysége folytán.

Járai János,

az Unitárius Egyház kilencedik püspöke, szintén egyike azoknak az elődöknek, akiről keveset olvashatunk és még kevesebbet hallhatunk.

A személyével és munkásságával foglalkozó irodalom — gondolhatunk

itt az unitárius Gál Kelemen és Varga Dénes, a kolozsvári (1935), illetve a tordai unitárius gimnázium története (1907), — vagy a református Zoványi Jenő "Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon" (1977) című munkájában közöltekre — szülőivel, születésével, ifjú korával és neveltetésével nem foglalkozik.

1620 körül születik, de hogy melyik év, melyik hó, melyik napján, arról nem tudósít senki. Születésének feltételezett idejéből következően ismerheti Kolozsi Török Istvánt, a század elbeszélő költészetének meglehetősen jóhírű művelőjét; az egykönyvű írónak mondott, a páduai egyetemen tanuló Dálnoki Nagy Mihályt; a nála jóval fiatalabb, a leideni, majd az Odera melletti Frankfurtban tanuló, Angliából Servét "Restitutio Christianismi" című híres könyvét magával hozó Szentiványi Márkos Dánielt, s olvashatta annak a Felvinczi Györgynek munkáit is, akit a magyar színház-történet a legfelsőbb helyről megerősített első színházigazgatóként ismer.

Az első hitelt érdemlő idevágó tudósítás arról számol be, hogy Járait a kolozsvári unitárius iskola elvégzése után 1646-ban beiktatják a tordai iskola igazgatói állásába, majd ezt követően, 1647-ben külföldi tanulmányútra indul. Hogy melyik ország melyik akadémiáján tanul, erre vonatkozóan nincs említés. Amikor hazajön, (1651) már mint a kolozsvári iskola tanára szerepel, majd 1654-től Dálnoki János utódjaként Kolozsvár papja.

1661-ben a désfalvi zsinat (ápr. 7.) — Beke Dániel utódjaként — püspökké választja. Életrajzírói szerint a püspökséget csak a papok hosszas kérésének engedve vállalja el.

Irodalmi tevékenysége nem nagy. Társszerzője Nagysolymosi Koncz Boldizsár "Hetedszaki reggeli és esteli könyörgések" című, Kolozsvárt 1693-ban kiadásra kerülő imádságos könyvének.

Tanár korában — a tanulók részére ír egy — "Fizikai kézikönyv"-et.

1661. június 3-án pestisben halálozik el.

Tanári és püspöki tevékenységére még rányomja bélyegét a vallási türelmetlenség okozta, a "dési" néven ismert kényszerű egyezség, s megéli a Lengyelországból — unitárius hitük miatt menekülni kényszerülő lengyel atyafiak Erdélyben való letelepülését.

A tevékenységükről kevés ismertetet hátrahagyó két püspök azoknak az elődöknek sorába tartozik, akik kevésbé látványos életükkel a világnak világosságul igyekeztek szolgálni.

Emléküket kegyelettel őrizzük és várjuk, hogy mielőbb és minél többet hallhassunk felőlük.

Kelemen Miklós

VITAFÓRUM

Gondolatok a tiszta unitarizmusról

Amióta a római katolikus egyház elfogadta a lelkiismereti szabadság tézisé, (A vatikáni zsinat befejező ülészakán, 1965-ben) egyre erősödik a keresztény teológiai gondolkodás ökumenikus irányzata, a türelem és a párbeszéd. A lelkiismereti szabadság nem jelent vallási közömbösséget — mint ezt sokan vélik —, csupán azt, hogy más meggyőződését tisztelem és ezt várom el a magamétól is. A türelem közelebb hozza egymáshoz a keresztény irányzatokat, mert hangsúlyozza a közös vonásokat, de kihangsúlyozza az eltérő színeket is, amelyeket a különböző keresztény egyházak — köztük az unitárius is — képviselnek. A jellegzetesen unitárius színárnyalatról szeretnék szólni most.

Gyakran hallok ezt a fogalmat: "tiszta unitarizmus". Hihetőleg nem kevesebbszer, mint más vallású testvéreinktől a "tiszta katolicizmus, tiszta kálvinizmus", stb. meghatározásokat. Csakhogy a "tiszta" jelző eléggé meghatározhatatlan a gondolkodás birodalmában és így e fogalom eléggé sokféleképpen értelmezhető. Nálunk először Borbély István használta századunk második évtizedében, hittantörténeti kategóriaként. Dávid Ferenc unitárius fejlődése során a "reformált kálvinizmus", "majd a Szervét-féle antitrinitarizmus" után a Jézust emberként értékelő "tiszta unitarizmust" vélte felfedezni tanításaiban. — Az elnyomatások idején (előbb az erdélyi református fejedelmek alatt, majd a Habsburg-uralom idején) egyházalapítónk örökségét értették alatta. Azt az örökséget, amit valóban hittek, szemben a rájuk kényszerített vallási képzetekkel, amelyeket vallani voltak kénytelenek.

Az európai szellem hatalmas modernizálódási áramlatainak, a felvilágosodásnak, a racionalizmusnak, a fejlődés elméletének és a liberalizmusnak eredményeként a külső nyomás enyhült egyházunk ellen és ettől kezdve a "tiszta unitarizmus" a vallási maradiság elleni küzdelmet, a tudatlanság kritikáját, a teológiai tudományok fejlesztését és a modern hit igényét jelentette. Egyidejűleg azonban e vallásosság érzelmi-lelki elemei teljesen elsatnyultak és a szépen induló intellektuális vallásosság közömbösséghez; a modernség keresése árutakhoz és a teológiai fejlődés hangoztatása indokolatlan optimizmushoz vezetett. Amíg az első világháború borzalmai, majd a tragikus trianoni béke valóságra ébresztette a "jövő vallásának" ködképeit szövögető liberális unitáriusokat.

Az ébredés keserősége után lélek-re épülő bibliássága, Balázs Ferenc jézusi szeretetet cselekvően hirdető emberszolgálat és Varga Béla tudományos hite alapozta meg napjaink "tiszta unitarizmusának" érvényességét. Meggyőződésük szerint: (és ezzel Dávid Ferenc korához nyúl-

A rajzon a kisdéd Jézust látjátok, amint szüleivel, Máriával és Józseffel menekül Egyiptomba, a Heródes által elrendelt gyermekgyilkosság elől.

A 13 éves, vargyasi Soós Csaba nem először örvendeztet meg minket szép rajzával. A Nagy Ignác utcai hitoktatásra járó gyermekek tudják, hogy Csaba a csendes, szemlélődő fiúk közé tartozik, aki nem anynyira szavakban, mint inkább képi kifejező erejével járul hozzá a hitoktatás lelki kincseihez.

Jézus gyermekkoráról jószerivel semmit sem tudunk. Az evangéliumok arról tudósítanak, hogy születése után, az Úr anyála megjelent Józsefnek, álmában, és figyelmeztette, hogy meneküljenek Egyiptomba, s Heródes haláláig ne is térjenek vissza.

Igy, Jézus kiskorát valószínűleg Egyiptomban töltötte. A Közel-Kelet, a Szentföld ma is veszélyben van, háborús tüzfészek. Ma is sokan menekülnek onnan. Azért imádkozunk, hogy sehol a világon ne kelljen kisgyermeknek elmenekülniük szülőföldjükről, semmiféle üldöztetés miatt.

nak vissza) kétféle kereszténység van: dogmatikus, tehát a formákhoz ragaszkodó örök változhatatlanságot hirdető kereszténység és az erkölcsi felelősséggel élő, a lélek igényére építkező értékkereszténység. Ez utóbbi a mi hitünk.

Mai "tisza unitarizmusunk" lényege: hinni és ezzel közvetlen kapcsolatban lenni Istennel. Ez a hit egyéniséggé tesz, ugyanakkor biztosíték arra is, hogy az emberi közösségnek öntudatosan beleilleszkedő tagjai lehetünk. Jézus életpéldájának követése, a kettős parancsolatának megtartása, (Szeresd az Istent és szeresd az embert: Mt. 22,30-40; Mk. 12,28-34. Lk. 10,25-28) az öntudatos hitű közösségi ember nevelőiskolája. A kollektívizmus ugyanis nem emberek által felépített mesterséges életkörülmény, hanem a huszadik század történetének következményeként létrejött valóság. Immáron több évtizedes intézmény- és szokásrendszerével igyekszik rabszolgaságba hajtani a gondolkodó embert és mindazt, ami tudatos egyéniségének erkölcsi alapelve. (Gondolok itt a politikai diktatúrától kezdve a tömegszórakoztatáson keresztül a tömegkommunikáció manipulálásáig mindenre, ami azt igyekszik elfelejtetni, hogy minden ember egyéniség, és erkölcsileg felelős cselekedeteiért és másokért.) Ilyen gépesedő világgal szemben a "tisza unitarizmus" olyan embert szeretne megvalósítani, aki tudatosan vállalja ezt a tőle függetlenül létesült kollektívizmust, de nem hajlandó feladni vallás-erkölcsi egyéniségét. Sőt erre építve öntudatosan illeszkedik be újképletű világába, és minden erejével annak boldogulását és ezzel együtt saját előrelépését is szolgálni igyekszik. Röviden: Jézus tanításai szerint, hívő egyéniséggel védi ki az egyéniséget fojtogató társadalom tömegvonzását.

Nem könnyű feladat ez. Megoldása, pontosabban megoldási kísérlete a kinek és hogyan kérdését is felveti. Unitárius hívő kevés él Magyarországon. Nagyon sok közülük a közelmúltban élte át az otthoncsere igen fájdalmas és sok problé-

mát okozó élményét, illetve a hazacsere okát kiváltó élményeket. Itt bekerültek — esetleg szórványtagként — a többi egyházak függőségét hangsúlyozó vallásosságába... De hadd ne folytassam a hogyan? kérdésének feszegetésével. Inkább próbáljunk gondolatokat adni a hívőknek és a szolgálóknak egyaránt a vitafórumon keresztül erre a kérdésre.

Szász János

HÍREK

A Dávid Ferenc Egylet Ifjúsági Tagozata 1991. febr. 10-én, vasárnap du. 5 órakor tartja első összejövetelét. A találkozó a Nagy Ignác utcai, I. em.-i gyülekezeti teremben lesz. Erre az alkalomra szeretettel várjuk érdeklődő ifjainkat, hozzátartozóikkal, barátaikkal együtt.

1990-ben is — halottak napján — az Egyház elhelyezte az emlékezés és a megbecsülés koszorúját a budapesti temetőben levő unitárius sírokon. A koszorúzást Huszti János püspök, Bencze Márton püspök helyettes és Kelemen Miklós lelkész — egyházi titkár végezte.

A Nap Televízió november 14-én — reggeli adásában — az Unitárius Egyház műsorát közvetítette. Az adásban Kelemen Miklós lelkész — egyházi titkár Dávid Ferenc halálának évfordulójáról emlékezett meg, fölvezolv — mai megfogalmazásban — azokat az eszméket, amelyekért egyházalapító püspökünk életét áldozta.

November 18-án egyházunk vezetősége és a hívek egy része megkoszorúzta Dávid Ferenc egyházalapító püspökünk, Budán, a XI. kerületben, a Dávid Ferenc utcában levő emléktábláját.

A Magyar Rádió, 1991-ben, az alábbi időpontokban közvetít, a Petőfi adón, reggel 7.05-kor, unitárius vallásos félórát: január 20., február 24., április 28., június 23., július 28., szeptember 1., december 29.

HALOTTAINK

Dr. Supka Ervin 76 éves korában hosszú szenvedés után hunyt el Gyulán, 1990. ápr. 6-án. Hamvait édesapja, dr. Supka Géza sírjában helyezték el a rákoskeresztúri temetőben máj. 14-én, dr. Ferencz József ny. püspök szolgálatával.

Dr. Luzsa Endréné sz. Pákey Sára 80 éves korában elhunyt. A Pákey család évszázadok óta szerepel egyházunk történetében. Pákey Lajos volt a tervezője a kolozsvári unitárius kollégiumnak és sok erdélyi templomnak a századforduló idején. 1990. jan. 23-án temették Huszti János püspök szolgálatával. A család 20 000 forintot fizetett be adományként az elhunyt emlékére a budapesti egyházközség csekklapján, 1990 januárjában, javasolva, hogy ebből 10 000 forintot fordítsanak az erdélyi menekültek javára.

Összegyűjtötte: dr. Ferencz József

Geoffrey Usher, aki hosszú éveken át volt az ausztráliai unitáriusok vezetője, ebben az évben elhagyta Ausztráliát és az angliai Sheffield városban vállalt unitárius lelkészi szolgálatot.

Öccse, David Usher, aki szintén unitárius lelkész, eddig Londonban szolgált és most Amerikába költözött, ahol a pittsburgh-i unitárius gyülekezet lelkésze lett. Az Usher testvérek — akik egyházunknak is jó barátai — új szolgálati helyére is Isten áldását kérjük.

Ütő Endre hívünket, karácsonykor nevezték ki a budapesti Magyar Állami Operaház főigazgatójává. Múlt számunkban még csak az ideiglenes megbízásról adtunk hírt. A végleges megválasztáshoz is nagy szeretettel gratulálunk.

Dénes Jánosról, az országgyűlési Almanach azt írja, hogy 1930-ban született, és Kőbányán nevelkedett. Nemrégiben tudtuk meg, hogy szülei a nyáradszentmártoni—csikfalvi gyü-

lekezetünkben költöztek annak idején Budapestre. 1956 után, mint a budapesti Munkástanács aktív tagját, 15 évi börtönbüntetésre ítélték, 1963-ban amnesztiával szabadult. Foglalkozása vegyésztechnikus, és az MDF budapesti 26. választókerületének országgyűlési képviselője. Újra jelentkezett pestlőrinci egyházközségünkben.

Szeretettel köszöntjük, mint a Parlament második unitárius tagját.

Unitárius államtitkára is van az Antall-kormányban Kálnoki Kiss Sándor mérnök személyében. Édesapja egykoron Debrecenben, ahol mint mérnök szolgált, gyülekezetünk gondnoka volt éveken át. Fia a közlekedési ügyekkel foglalkozó hosszú nevű minisztériumban tevékenykedik.

Kálnoki Kis Attila ismert tagja a magyar öttusa-válogatottnak, az olimpiai csapatnak is első tartaléka volt. Aktív sportember ma is. Ősi unitárius család tagja, hiszen a budapesti egyik első gondnok is Kálnok unitárius község szülötte volt.

A kolozsvári UNITÁRIUS KÖZLÖNY idei 3. száma szép kiállításban a református egyház Misztótfalusi Sajtóközpontjának nyomdájában került kiadásra. **Dr. Szabó Árpád** felelős szerkesztő gondos tartalommal állította össze ezt a számot, melyben érdekes régi adatokat olvashatunk az egykori kolozsvári, keresztúri és tordai kollégiumainkról, s azok neves román ajkú tanulóiról.

Mexikó katolikusai panaszkodnak, hogy a szekták száma mintegy 20%-át képezi a lakosságnak, mely egykoron mind katolikus volt. Katolikus felmérés szerint ma már a 81 milliós lakosságnak csak 75%-a tartozik egyházukhoz.

Rómában hat új magyar katolikus lelkész kezdte meg tanulmányait a római katolikus egyetemeken. A megnyitón **dr. Paskai bíboros** örömmel állapította meg, hogy a szemináriumban ma már 15 lelkész tanul és készül a nehezülő hazai szolgálatra, melyben a közömbösség és a szegénység is lelket megpróbálón fogadja majd őket hazatérésük után.

ÖKUMENIKUS REFORMÁCIÓI EMLÉKÜNNEPÉLYT rendezett az Ökumenikus Tanács 1990. okt. 30-án du.; ez alkalommal első ízben nem templomban, hanem a MTA Országház utcai kongresszusi termében. Az előadó **dr. Benda Kálmán** professzor volt.

A Vizsolyi Biblia megjelenésének 450. évfordulója alkalmából hazánk számos helyén ünnepi megemlékezés volt, melyen méltatták **Károli Gáspár** és társai ma is nagyra értékelt bibliafordítását. E fordítást az unitárius papok nagy része ma is használja, az istentiszteleteken tartott alapigék felolvasásakor. Veretes nyelve a ma emberének is szól.

Moszkvában új ortodox templom nyílt meg istentiszteletek tartására. A Kremlben levő Uszpanszkij székesegyházban 71 évi szünet után

szept. 23-án ünnepi istentiszteletet tartottak, zsúfolásig megtöltve a katedrális, melyet szépen helyreállítottak.

A budapesti evangélikus gimnáziumban Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész nő a tanítási órák között az intézet unitárius növendékei számára vallásoktatást tart.

Az EVANGÉLIKUS ÉLET okt. 28-i számában, vélhetően a reformáció ünnepének közeledése alkalmából, néhány lelkész angol, német, szlovák és szlovén nyelvű rövid cikkben fordult a lap olvasóihoz. Példa, mely követésre méltó.

Rabbiavatás Budapesten. Az Országos Rabbiképző Intézet zsúfolásig megtelt zsinagógájában ünnepélyes keretek között avatták rabbivá **Fröhlich Róbertet**. A budapesti rabbiképző intézet igen jelentős intézménye Közép-Kelet-Európának. Az egyetlen olyan zsidó intézmény, mely nemcsak hazánk zsidósága, hanem a szomszédos országok, köztük a Szovjetunió részére is évek óta magas szinten képez új rabbikat.

Casaroli Augustino bíboros, a Vatikán állam államtitkára, 75. életévét betöltve, az előírásoknak megfelelően, II. János Pál pápának felajánlotta nyugalomba vonulását. A pápától érdemei elismeréseként egy év hosszabbítást kapott, de dec. elején a pápa kinevezte utódát, **Angelo Sodano** érsek személyében, aki eddig is Casaroli helyettese volt, s hosszú vatikáni diplomáciai szolgálatra tekint vissza. Ilyen minőségében több alkalommal hazánkban is járt. Egyes vélemények szerint e kinevezés a lengyel pápa gesztusa az olasz püspöki kar felé, hogy közülük választotta ki az új államtitkárt, aki a pápa után a legfőbb vatikáni tiszttség birtokosa. Egyesek e tisztre a francia Roger Etchegaray bíborost is esélyesnek tartották.

Az Egyház és Világ címmel megjelenő ellenzéki református sajtóorgánumban a szerkesztő Majsai Tamás polemizál dr. Czine Mihály főgondnokkal, aki védelmébe vette dr. Tóth Károly püspököt az őt ért támadásokkal szemben. Írásában — többek közt — azt állítja, hogy a Czine által jeles reformátusnak említett Mórnicz Zsigmond "mindvégig képtelen volt sajátjának tudni Jézus Krisztus feltámadásáról vallott keresztény alapüzenetet"... Mórniczt erdélyi körútján a nemrégiben elhalt **Bözödi György** író, unitárius hittestvérünk kísérte végig, s kettőjük közt meleg barátság alakult ki, mely teológiai vonatkozású kérdésekre is kihathatott.

Faith and Freedom c. jelenik meg az oxfordi Manchester College öregdiákjainak segítségével, **dr. Peter B. Godfrey** szerkesztésében, évente három alkalommal e teológiai szemle. Az egykoron világszerte olvasott **Hibbert Journal** utódlapjának tekinthető. A szerzők között van két unitárius lelkész, akiknek kapcsolata van velünk is. **Frank Walker,**

Cambridge unitárius lelkésze több alkalommal szerepeltetett szöszékén magyar vendéget, és **dr. Arthur Long,** a Manchesterben működött unitárius teológia egykori dékánja több alkalommal tartott előadásokat Erdélyben is.

Szabó Dezső kolozsvári lelkész felesége, **Szabó Erzsébet,** 28 évi egyházi szolgálat után, mint központi pénztáros, 1991. jan. 1-től nyugalomba vonult. Utódja Kun Éva közgazdász lett.

Székely László lelkész, nyugdíj-pénztári előadó, könyvelő, 41 évi szolgálat után nyugdíjba vonult, Kolozsváron. Jelenleg a kolozsi egyházközség beszolgáló lelkésze. Korábbi feladatát Durugy Loránd, a központi pénzügyi ellenőr látja el.

A KEREKES család egyik magára hagyatottan, betegen Debrecenben élő tagjától, Nagy Ottóné Kerekes Rozáliától kaptam kedves üdvözlő sorokat. A Kerekes család számos tagja érdemes munkát végzett egyházunkban Debrecenben. Feri bácsi kedves jóízű erdélyi beszéde és humora hamar megkedveltette magát a többi oda költözött unitáriussal. Egyik fia Ernő, aki a beszámoló szerint most az afrikai MALAWI államban mint az ENSZ kiküldötte, vízügyi szakemberként dolgozik, budapesti lakosként többször járt a Nagy Ignác utcai templomban is. Felejtethetetlen Piroska, aki Bajor János mellett évtizedeken át előbb pénztárosi, majd gondnoki tiszteletet töltött be, a debreceni gyülekezetben. Az élőknek továbbra is jó egészséget kívánunk azzal, hogy az elhunytak érdemeit nem felejtje el az Unitárius Élet sem, melynek lapjait Nagyné Kerekes Rozália ma is örömmel olvassa.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos
a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős kiadó:
HUSZTI JÁNOS

Felelős szerkesztő:
Orbókné Szent-Iványi Ilona

Szerkesztőség címe:
V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055
Telefon: 111 2801

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a — 1900 —, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Évi előfizetési díj: 180,— Ft
Egyes szám ára: 30,— Ft

Index: 25 842

MTESZ Házinyomda — 91.0044 Budapest, 1991
Felelős vezető: Boncza Gábor

HU ISSN 0133-1272